

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Az információszabadság elhelyezkedése az alapjogi rendszerben, különös tekintettel a más alapjogokkal való kapcsolatára

Drinóczi Tímea

(Megjelent: Infokommunikáció és Jog, 2004. 3. szám)

Az információszabadság jelentőségét nemcsak az adja, hogy funkciójából és jellegéből adódóan az egyént mint embert és mint állampolgárt is érinti, hanem az is, hogy számos más alapjoggal olyan szoros kapcsolatban áll, amely az információszabadság alapjogi megítélését is befolyásolja. Ha ugyanis az állam az egyik ilyen kapcsolódó alapjogot nem biztosítja, akkor ez nemcsak a vizsgált alapjog, hanem a többi alapvető jog érvényesülésével kapcsolatban is kétségeket ébreszthet. Ez egészen addig vezethet, hogy a jogállamiság maga – egyik értéktartalmú alapelemén, az alapjogok, illetve szabadságok biztosításán keresztül – kérdőjeleződik meg.

Adott alapjog elhelyezkedését az alapjogi rendszerben többfajta szempont alapján lehet vizsgálni. Az alapvető jog fogalma és funkciója határozza meg azt, hogy az adott jogosultság miért minősül alapjogi védelemben. A tartalom fejezi ki azokat az összetevőket, amelyek nélkül az adott alapvető jog nem képes a funkcióját betölteni, míg a tárgy jelzi az alapjog jogosultja által az alapjog gyakorlásához szükséges konkrét magatartásokat. A jelleg meghatározására szolgálnak a tartalom és funkció, a gyakorlási mód, a generációs beosztás, illetve a státusztan szerinti csoportosítási lehetőségek. A garanciák közé az alapjog érvényesülését és védelmét meghatározó állami magatartások sorolandók. További fontos vizsgálati szempontot adnak a korlátozási lehetőségek, illetve a más alapjoggal való kapcsolat meghatározása. A tanulmány tárgya az információszabadság más alapjogokkal való kapcsolatának bemutatása, amiből azonban a fogalom és a funkció, illetve a generációs jelleg vázlatos feltárása is nélkülözhetetlen.

1. Az információszabadság fogalma, funkciója és tárgya

*A közérdekű adatok megismerésének és terjesztésének szabadságát az Alkotmánybíróság gyakorlata az információszabadság kategóriával jelöli, utalván ezzel arra is, hogy az információszabadság – figyelembe véve annak funkcióját – a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) keretein túl is értelmezendő.¹ **A közérdekű adatok megismerésének és terjesztésének szabadságát az Alkotmánybíróság gyakorlata az információszabadság kategóriával jelöli, utalván ezzel arra is, hogy az információszabadság a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény keretein túl is értelmezendő.** Az információszabadság e jellemzőit a tájékoztatói szabadság funkciójához és tárgyához képest indokolt meghatározni, felhasználva az Avtv. vonatkozó rendelkezéseit és az Alkotmánybíróság megfelelő döntéseit.*

a) Az Alkotmánybíróság szerint a közérdekű adatok megismerésének és terjesztésének kifejezőbb meghatározást ad az információszabadság megjelölés, mivel e szabadságot az Alkotmány alapjogként garantálja, amely a kommunikációs alapjogok joggyűtteséből az informáltsághoz való jogot, az információk megszerzésének és terjesztésének szabadságát és állami elismerését, továbbá biztosítását jelenti.² Ebben az értelemben az informáltsághoz való jog (szabadság) azonban valamely – az egyén általános tájékoztatói szabadságához szükséges, vagy a demokratikus akaratképzésben, illetve az individuum köréről kialakított felfogásában szerepet játszó, azt meghatározó – közérdeklődésre számot tartó információ megismerésére és terjesztésére vonatkozik, és nem azonosítható az információszabadsággal.³ Emiatt ezt a szabadságot indokolt informálódási szabadság vagy tájékoztatói szabadság kifejezésekkel illetni,⁴ tekintettel arra, hogy annak nem minden aspektusa jelenti az információszabadság gyakorlását, következésképpen nem minden eleme részesül alapjogi védelemben.⁵ Az elkülönítő ismérv pedig az információszabadság funkciójában, és ezen keresztül a tárgyában keresendő. A tartalom e tekintetben nem releváns tényező, mert az információ megszerzése és terjesztése mind a tájékoztatói szabadságának, mind az információszabadságnak a részét képezi.

Az információszabadság esetében tehát alapvetően olyan alapjogról van szó, amely a tájékoztatói szabadság egyik

részeként definiálható. Azt, hogy e szabadság melyik része minősíthető alapjognak, illetve melyik nem, a szóban forgó alapvető jog funkciója határozza meg. Az információszabadság ugyanis egyrészt megfogalmazható az egyénnek a közérdekű adatok iránti tájékozódási jogaként, illetve – ennek alapján – az állam egésze ellenőrizhetőségének emberi joggá formálásaként, vagyis az egyén bírósági úton kikényszeríthető jogaként arra, hogy információt kapjon a közpénzekből működő és közhatalmat gyakorló állami szervek tevékenységéről. Az információszabadság másfelől állami kötelezettséget fejez ki ezeknek az információknak a biztosítására,⁶ ami azt jelenti, hogy az államnak az akadálytalan információszerezést kell garantálnia.⁷ Az alapjog által biztosított védelmi szférába pedig minden olyan tevékenység beavatkozásnak minősül, ami az információ befogadását tilalmazza, vagy azt engedélynek veti alá.⁸

A modern társadalmakban – a közügyek bonyolultsága miatt – a közhatalmi döntéshozatalra és az ügyek intézésére gyakorolt állampolgári ellenőrzés és befolyás csak akkor lehet hatékony, ha az illetékes szervek felfedik a szükséges információkat.⁹ A parlamenti demokrácia csak akkor működhet, ha a polgárok és a választott képviselők teljes mértékben tájékozottak. Éppen ezért az információ szabadsága magában foglalja az állami és a közhatalommal rendelkező szervek szabad és nyilvános bírálhatóságát, működésük, tevékenységük folyamatos kritikáját is.¹⁰ Ezek olyan kiemelkedő alkotmányos érdekek, amelyek a demokrácia lényegi elemének minősülnek, és amibe az a társadalom tagjainak alapvető alanyi joga van.¹¹ Ez az alanyi jog a véleménynyilvánítás és az információ – a megismerés és a sajtó, híriügynökségek útján is történő terjesztés – szabadságában nyilvánul meg. Ehhez társul az államnak az alkotmányos kötelessége, hogy a jogállam nélkülözhetetlen, intézményes részének minősülő demokratikus közvélemény kialakulási lehetőségét és fenntartását biztosítsa.¹²

*b) Az egyén a tájékozódás szabadságának keretében az összes, törvényesen a birtokába jutott – nyilvános – információt terjesztheti. E szabadság funkciója tehát az egyén közérdeklődésre számot tartó információkkal kapcsolatos – általános értelemben vett – informáltságának a biztosítása. Ehhez képest az információs szabadság funkciójának meghatározásakor abból indokolt kiindulni, hogy a demokratikus társadalom alapvető jellemzője a nyílt, átlátható kormányzat.¹³ Az információs szabadság funkcionális vonatkozásban két irányban is érvényesül. Jelenti a jogállam állami közhatalmi intézményeinek, állami közhatalmi feladatokat ellátó szervek és személyek tevékenységének átláthatóságát, valamint az egyén társadalmi és politikai életben való felelős részvételének a garanciáját. A politikai felelősség alapfeltétele, hogy az érdeklődők tisztában lehessenek azzal: képviselők valóban választói érdekeit, a (helyi) közakaratot képviselték-e. Az országgyűlési és az önkormányzati képviselők ilyen minőségükben végzett tevékenységükért ugyanis felelősséggel tartoznak választói felé.¹⁴ Az információs szabadság a választott népképviseleti testületek, a végrehajtó hatalom, a közigazgatás tevékenysége ellenőrizhetőségének alkotmányos biztosítéka,¹⁵ és a nyilvánosságon keresztül serkenti e szervek demokratikus működését. **Az információs szabadság a választott népképviseleti testületek, a végrehajtó hatalom, a közigazgatás tevékenysége ellenőrizhetőségének alkotmányos biztosítéka, és a nyilvánosságon keresztül serkenti e szervek demokratikus működését.** Az alapjogi rendszerben tehát az alapjogi védelem azokhoz az információkhoz való hozzáfűjtásra és azoknak a terjesztésére terjed ki, amelyek az államhatalom ellenőrzésével kapcsolatosak, és amelyek ezzel összefűggsben formálni képesek az egyén politikai intézményekre vonatkozó véleményét.*

c) A tájékozódási szabadság tárgyát képező nyilvános adatnak minősül az összes olyan adat, tény, információ, amelyhez szabadon hozzá lehet férni, és az egyén általános tájékozódási igényét elégíti ki.¹⁶ A nyilvános adatokon belül megkülönböztethetők a közérdekű, illetve a közérdekből nyilvános információk, a nyilvánosnak minősített személyes adatok köre, illetve az ezekbe nem tartozó bármilyen területű egyéni érdeklődésre számot tartó információk. Az információs szabadság tárgya ezzel szemben – mivel alapvetően a közérdekű adatokból került kibontására – csak a közérdekű és közérdekből nyilvános adatokra, illetve a nyilvánosnak minősített személyes adatokra,¹⁷ valamint a közszereplők meghatározott személyes adataira¹⁸ terjed ki.

Az információs szabadság tárgyára vonatkozó törvényi meghatározást mind az Alkotmánybíróság, mind az adatvédelmi biztos gyakorlata pontosította, esetenként új elemekkel egészítette ki.

Az információs szabadság alapjogának tárgya a funkciójára alapozva részletezhető, ami szerint az alábbi csoportosítás végezhető el: a szerv feladatköréhez és tevékenységéhez kapcsolódó adatok,¹⁹ a szerv hatáskörében eljáró személy, illetve a közszereplő személyes adatai,²⁰ a közérdekből nyilvános adat,²¹ a szerv birtokában lévő adatok.²² Utóbbiak közé nevesítetten egyrészt a – „minősítetten közérdekű” adatként kezelhető – környezetet veszélyeztető tevékenységgel kapcsolatos információk tartoznak,²³ másrészt e csoportot alkotják a szerv kezelésébe került és a népesség vallási megoszlására vonatkozó közérdekű, illetve tudományos felmérés eredményként előálló összesített adatok.²⁴

2. Alapjogi kapcsolatok

Az információs szabadság mindenkit megillető olyan korlátozható alapvető jog, amely akár egyénileg, akár kollektíven gyakorolható. Az információs szabadság alapján tehát bármilyen természetes vagy jogi személy, illetve a médiumok képviselői bármilyen elérhető közforrásból akadálytalanul értesülést szerezhetnek. E jog generációk

szerinti csoportosítása – összetettsége következtében – meglehetősen bonyolult. Az információs szabadságnak az adat megismerésére irányuló oldala – a parlamentek közpénzek felhasználását jelentő döntéseire vonatkozó ellenőrzési igény megjelenése miatt²⁵ –, illetve a már megszerzett információ terjesztésének szabadsága – a sajtószabadsággal való kapcsolatából következően – első generációs jognak tekinthető. Mivel azonban a közérdekű információ megismerése feltételezi az állam szolgáltatási – és egyben az alapjog gyakorlásának feltételét biztosító – kötelezettségét, e jog második generációs jogként is kezelhető. A fogalom meghatározásból és az alkotmányi elhelyezkedésből következően, illetve az információs szabadság kettős jellegére tekintettel e jogot – a közérdekű információk megszerzésére irányuló – informálódási, illetve részvételi és kommunikációs jogként indokolt felfogni, amelynek célja, hogy mindenki azonos információkkal rendelkezzen, és így vehessen részt a köz ügyeinek intézésében. **Az információs szabadságot a közérdekű információk megszerzésére irányuló informálódási, illetve részvételi és kommunikációs jogként indokolt felfogni, amelynek célja, hogy mindenki azonos információkkal rendelkezzen, és így vehessen részt a köz ügyeinek intézésében.**

A közügyekben való részvétel megvalósulhat az álláspontok bármilyen formájú ütköztetésével, és ekkor az információs szabadságnak az információk terjesztését magában foglaló oldala kommunikációs jogként értelmezhető. Az információs szabadság megvalósulása, azaz a közérdekű információkhoz való hozzáférés lehetősége az államtól nem passzív, hanem aktív magatartást, vagyis információs szolgáltatást kíván meg. Ez a tartalmi elem az egyén részéről tehát status positivusként, szolgáltatási igényként jelenik meg.²⁶ A megszerzett adatok terjesztése esetében az államot – a kifejezés szabadságának alkotmányjogi jellegére tekintettel – tartózkodási kötelezettség terbeli, és e tekintetben az a „tevési” kötelezettsége áll fenn, hogy biztosítsa az egyének számára a tájékozódáshoz való jogot.

a) Az információs szabadság kapcsolata más alapjogokkal alapvetően a funkciójából vezethető le. Ilyen értelemben az információ szabadságának az élethez és az emberi méltósághoz való joggal fennálló kapcsolata a társadalmi és a politikai kommunikációban megnyilvánuló – az általános személyiségi jogként felfogott emberi méltósághoz való jog dinamikus oldalához tartozó²⁷ – személyiség szabad kibontakoztatásában érhető tetten.

A funkciójából következően az információs szabadság szorosan kötődik az egyénhez, aki az ilyen jellegű információk²⁸ nélkül nem képes hatékonyan és felelősségteljesen gyakorolni sem jogait, sem kötelezettségeit. A megalapozott (politikai) véleményalkotáshoz nélkülözhetetlen az információkkal való rendelkezés. Ez egyébként visszahat az emberi méltósághoz való jogra, illetve az ezzel összefüggésben a meggyőződés szabadságára: senki sem hozható ugyanis olyan helyzetbe, amely önmagával meghasonlásba vinné.²⁹

Mindezeknek az előfeltételeként vizsgált alapjog szoros összefüggést mutat a véleménynyilvánítás vagy kifejezés szabadságának adott szeletével, a demokratikus akaratképzést jelentő részzel.³⁰ Az információs szabadság alapjogának és az állam általi biztosításának akkor van értelme, ha e jog nemcsak abban fejeződik ki, hogy a közérdekűnek nyilvánított információhoz hozzá lehet férni, hanem lehetőség van annak terjesztésére is

b) Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint a szabad véleménynyilvánítás anyajoga felöleli a közérdekű adatok megismeréséhez való jogot, az információk megszerzésének szabadságát.³¹ Tekintettel azonban arra, hogy a közérdekű adat, információ megszerzése nem minősül kommunikációs jognak³² – tehát nem értelmezhető a véleménynyilvánításból levezetett részaspektusnak – a két jog közti kapcsolat a kölcsönös feltételezéssel jobban körülírható.³³ Az információs szabadság megszerzési részének eszközjellege akkor mutatkozik ugyanis meg, amikor a hatalomgyakorlással összefüggő vélemény kialakításához szükséges az információhoz jutás lehetősége.³⁴ Ezzel összefüggésben hangsúlyozandó, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának az információkhoz való hozzájutás nem olyan értelemben feltétele, hogy anélkül egyáltalán nem lehet a véleményt kifejteni. **A véleménynyilvánítás szabadságának az információkhoz való hozzájutás nem olyan értelemben feltétele, hogy anélkül egyáltalán nem lehet a véleményt kifejteni.** Ez ugyanis a kifejezés szabadságának a személyes autonómiával összefüggő oldalával lenne kapcsolatban. A véleménynyilvánítás jogának demokratikus akaratképzést befolyásoló dimenziója esetében viszont a megalapozott állásfoglalások, tehát a valós adatokon, tényeken való megítélés lehetősége kezelendő fontos elemnek.³⁵ Az eszközjelleg tehát csak arra vonatkozik, hogyha az egyén nem rendelkezik az állami szervekre vagy közfeladatot ellátókra vonatkozó információval, akkor kevesebb az esélye arra, hogy megalapozott véleményt, kritikát nyilvánítson azok tevékenységéről.³⁶

A közérdekű információ terjesztésének szabadsága és a kifejezés szabadsága (illetve a sajtószabadság) közötti cél-eszköz viszony az előbbitől eltérően alakul, mivel a véleménynyilvánítás (és a sajtó) szabadságát kell felhasználni ahhoz, hogy a tudásra jutott közérdekű adatot terjeszteni lehessen. E jog általános értelemben az egyének általi interaktív kommunikáción keresztül valósulhat meg, amiből – a kifejezés szabadságán kívül – garantálni kell a gyülekezési szabadságot és a gyülekezési jogot, az egyesülési jogot, illetve bizonyos tekintetben a sztrájkjogot, valamint a sajtó szabadságát. A kifejezés (és a sajtó) szabadságának eszközjellegét tehát az adhatja, hogy az információ terjesztéséhez elengedhetetlen.³⁷ A kifejezés szabadságának anyajogi jellege ebben az esetben nyilvánul meg, vagyis az információs szabadság információ terjesztésére irányuló aspektusa minősül kommunikációs jognak.³⁸ Hasonló megállapítás tehető a sajtószabadság egyik megnyilvánulásával – a terjesztés szabadságával – összefüggésben is, mivel a tájékoztatáshoz való jog egyik aspektusa a közérdekű adatok továbbítása. A közérdekűnek vagy nyilvánosnak számító adatok terjesztésében viszont a sajtószabadság fontos, de nem kizárólagos szerepet játszik. Erre tekintettel a sajtószabadság korlátozásánál figyelemmel kell lenni arra, hogy az nemcsak a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozhatja,³⁹ hanem mértékéből és jellegéből fakadóan esetleg a közérdekű információk terjesztését is korlátozhatja.

c) A fentiekből, az alkotmányi elhelyezkedésből, illetve a funkcióból következően az információs szabadság a sajtó szabadságával is kapcsolatban áll, mivel annak alapvető szerepe van a véleményalkotás feltételét képező tájékozódásban, azaz elősegíti a közérdekű adatok megismerését és megvalósítja annak terjesztését.⁴⁰ A sajtószabadsággal összefüggésben az információs szabadság adatokhoz való hozzáférést jelentő dimenzióját szűkebb értelemben felfogott – közérdekű adatok iránti – tájékozódáshoz való jognak is lehetne nevezni. **A sajtószabadsággal összefüggésben az információs szabadság adatokhoz való hozzáférést jelentő dimenzióját szűkebb értelemben felfogott – közérdekű adatok iránti – tájékozódáshoz való jognak is lehetne nevezni.** A tájékozódás szabadságának szűkebb és tágabb értelemben való megkülönböztetése amiatt indokolt, mert e kifejezés alapvetően a sajtószabadság kapcsán megállapított szűkebb környezetről, a hazáról, a világot érintő kérdésekről való tájékoztatási kötelezettség pozitív – jogként megfogalmazható – oldala.⁴¹ Az információs szabadságnak nevezett közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez való jog azonban nem terjed ki ilyen tág körre,⁴² viszont ezekről a média is tudósíthat.

E megállapításból két következtetés adódik. Az egyik szerint a sajtószabadság biztosítása az információs szabadsághoz való jog maradéktalan érvényesíthetőségének egyik garanciális eleme, feltétele.⁴³ A szűkebb értelemben felfogott tájékozódás szabadsága – vagyis az információs szabadság anyagi és eljárási – garanciáit az állam elsősorban az adatokhoz való hozzáfutásnál építi ki, nem sajátosan a sajtóra, hanem bárkire nézve.⁴⁴ A közvélemény alakításának szempontjából az információhoz való hozzáférés lehetősége tehát a sajtószabadság előfeltételét is képezi.

A tájékozódáshoz való jog azonban nem valósulhat meg a másik aspektusa, a tájékoztatáshoz való jog nélkül, amely a bármilyen, közérdeklődésre számot tartó információkhoz való hozzáfutást feltételezi.⁴⁵ Ez utóbbi azonban nem keverendő össze a szervek tájékoztatási kötelezettségével, mivel a tájékoztatáshoz való jog alany a sajtó. Megjegyzendő azonban, hogy a sajtóban közléstett információknak a közérdekű adatok csak egyik részét képezik. A közfeladatot ellátók nyilvánosság általi ellenőrzése a tájékozódáshoz való jog gyakorlásán keresztül, de döntő részben a sajtó által valósul meg. A sajtót a tájékoztatási funkciójának ellátásában köti a személyes adatok védelmének törvényi korlátja, amit az adatvédelmi biztos akként fogalmazott meg, hogy önmagában az (adó- és banktitkokat tartalmazó) adatok valódiságának garantálása és az információk közérdeklődésre alkalmas volta senkit nem jogosít fel arra, hogy ezeket az adatokat – köztitviselőként vagy banki alkalmazottként – kiadja, illetőleg újságban nyilvánosságra hozza.⁴⁶

d) A személyes és a közérdekű adatok Avtv. általi merevnek minősíthető elválasztása azonban nem jelenti azt, hogy a nyilvánosság határai is ugyanott húzódnak.⁴⁷ Az Avtv. szerint ugyanis információnak, vagyis – a törvény megfogalmazásában – bárki számára hozzáférhető, nyilvános adatnak minősül továbbá a szervek hatáskörében eljáró személyek neve, beosztása vagy besorolása és munkaköre abban az esetben, ha törvény másként nem rendelkezik. E személyeknek a feladatkörüikkel összefüggő személyes adata a közérdekű adatok megismerését nem korlátozhatja.⁴⁸ E meghatározás azonban nem minősül közérdekű adatnak vagy közérdekű információnak,

*mivel e definíciókhoz képest jóval tágabb az értelme: meghatározott esetben személyes adatot nyilvánít nyilvános adattá, és azt az információs önrendelkezésre képest elsődlegesnek határozza meg. Utóbbi az információs szabadság funkciójából adódik, míg a megkülönböztetés relativizálásának oka egyrészt az alapjogok korlátozhatóságában, másrészt abban keresendő, hogy az állam működésével kapcsolatos adatok köre személyes adat is. A közérdekű adatokon kívül tehát nyilvános adatnak olyan személyes adat minősül, amelyre nem vonatkozik az önrendelés elve (vagy az ún. bizalmasság elve).⁴⁹ **A közérdekű adatokon kívül nyilvános adatnak olyan személyes adat minősül, amelyre nem vonatkozik az önrendelés elve.***

Az Alkotmánybíróság az Avtv. rendelkezéseitől függetlenül meghatározta az Alkotmány 61. §-a szerinti közérdekű adat fogalmát, amelyet egyébként – definíciójára és funkciójára tekintettel – az Avtv. szerinti nyilvános adatként indokolt felfogni. A testület a döntésében az Avtv. szerinti közérdekű információ fogalmát a közszereplők további adataira is kiterjesztette.⁵⁰ Az Alkotmánybíróság ezzel érvelt, hogy a jogállamban az állam működésének a polgárok számára átláthatónak, „áttetszőnek” kell lennie. Ezért a közhatalmat gyakorlóknak és a politikai közélet résztvevőinek⁵¹ magánéletük – éppen köztevékenységükkel összefüggő részében – korlátozott.⁵² A személyes adatok védelméhez fűződő jog megilleti a közfeladatot ellátó, illetve a közszereplést vállaló személyeket is, de e jog korlátozhatóságának mértéke a közfeladatot ellátókat és a „civiléket” megkülönbözteti egymástól. Míg az utóbbiak esetében az adatkezeléshez (továbbításhoz, nyilvánosságra hozatalhoz) az érintett beleegyezése, vagy törvényi rendelkezés kell, a közszereplők személyes adatait alkotmányosan kevesebb védelem illeti meg. Feltétlenül e körbe tartozik minden olyan személy, aki közhatalmat gyakorol, és aki közpénzek felhasználásáról dönt.⁵³ A közhatalmat gyakorlók vagy a politikai közszereplést vállalók esetében az egyének – különösen a választópolgárok – közérdekű adatok megismeréséhez fűződő joga elsőbbséget élvez az előbbieknél olyan személyes adatainak védelméhez képest, amelyek köztevékenységük és annak megítélése szempontjából jelentősek lehetnek. Az e körbe eső személyes adatok megismerhetőségére nem csupán az állami és a politikai közélet informált megvitatása érdekében van szükség, hanem az állami szervek helyes megítéléséhez és a működésükbe vetett bizalom megalapozásához is. Az arra vonatkozó adatok, hogy a jogállamban közhatalmat gyakorló vagy a politikai közéletben részt vevő személyek korábban a jogállamisággal ellentétes tevékenységet folytattak, vagy olyan szerv tagjai voltak, amely korábban a jogállamisággal ellentétes tevékenységet folytatott, a közhatalom gyakorlói és a politikai közélet résztvevői tekintetében – köztük azok vonatkozásában is, akik a politikai közvéleményt feladatszerűen alakítják – az Alkotmány 61. §-a szerinti közérdekű adatok.⁵⁴

Az Alkotmánybíróságnak a közérdekű (nyilvános) információkra vonatkozó kiterjesztő értelmezése miatt a személyes és a közérdekű adatok kollíziójára több esetben is sor kerülhet. A két vizsgált alapjoggal kapcsolatban az egyéneket három csoportba lehet osztani: azokra, akiknél ez fel sem merül, továbbá azokra, akik a saját adataikat kívánják megismerni, valamint azokra, akiknek bizonyos személyes adata nyilvánosnak minősül.

Mindhárom esetben az információ szabadsága és az információs önrendelkezési jog az egyéni autonómia alapelemeit képezi, de más-más alapon, egymással nem összefüggésben. Mivel az információs önrendelkezési jog gyakorlásának az alanya az a személy, akinek az adatairól szó van, az első esetben kijelölődik a „kommunikáció”: az egyén a saját döntése alapján annak szolgáltató információt, akinek akar.⁵⁵ Az egyén ilyen döntését valószínűleg az motiválja, hogy önmagát mások előtt „ismertebbé” tegye, azaz olyan információkat oszt meg másokkal, amelyek a saját, intim szférájához, magánéletéhez tartoznak.

A két jog közötti összefüggés első pillantásra az utóbbi két csoportnál a legszorosabb, mivel az egyik esetben az egyén a saját adatát kívánja megismerni, a másik esetben pedig az egyén személyes adatát, illetve a tevékenységére vonatkozó jellemzőket más (a közvélemény) szándékozik megismerni. A második esetben azonban eltávolodunk a közérdekű adatok nyilvánosságától, mert itt nem közérdekű adat, hanem saját személyes adat megismerése az alapjoggyakorlás tárgya, ami az Alkotmánybíróság döntése alapján közérdekűnek, nyilvánosnak minősülhet, de megmaradhat a személyes adatok körében is. Itt tehát nem arról van szó, hogy az egyénnek azért van szüksége az információra, hogy a hatalom gyakorlásának minőségét megítélje. Ebben az esetben, a közérdekű információkhoz való hozzájutáshoz hasonlóan, a kommunikáció az egyén felé, mintegy „befelé” irányul, és ez az egyén autonómiájának az alapja is lehet, mert az információk alapján szabadon dönthet véleményének kialakításáról.

Az utolsó csoport tekintetében igaz az a megállapítás, hogy az információs önrendelkezés és az információszabadság a személy autonómiájának két, egymást kiegészítő feltétele, ezért a személyes adatok védelméhez való alapjogot és a közérdekű adatok megismeréséhez való alapjogot egymásra tekintettel kell értelmezni,⁵⁶ más egyénekkel kapcsolatban viszont az információ szabadsága és az információs önrendelkezési jog nem áll ilyen szoros kapcsolatban. Ez esetben ugyanis nem a feladatkörben eljáró személy feladatkörével összefüggő személyes adatáról van szó, hanem az olyan személyes adatáról, ami alapján a köztevékenységét meg lehet ítélni. A személyes adatok ilyen korlátozásával szemben garanciális korlátként az adatok valóságos álláható. A feltárást tehát olyan eljárásnak kell megelőznie, amely ezt szavatolja.⁵⁷

e) Koberens kapcsolat áll fenn az információszabadság és a tudományos megismerés, a tudományos kutatás és tanítás szabadsága között is. Az információk megszerzhetősége, megismerhetősége gyakran – különösen a levéltári anyagok és dokumentumok körében – kutatások, többnyire tudományos kutatások keretében történik meg, így az Alkotmány a szabad információszerezés garantálásával közvetve már az ebbe beletartozó tudományos megismerés szabadságát is biztosítja és védelemben részesíti.⁵⁸ A kutatás szabadsága azt feltételezi, hogy a kutató a témáját érintő összes információhoz hozzáférjen, és azt felhasználja. Ennek az alapjognak csak az egyik részlemét képezi a szervek birtokában lévő adatok megismerése, tehát csak ebben az aspektusban függ össze az információszabadsággal. Utóbbinál azonban abból a szempontból is tágabb kategóriának minősül, hogy esetében a személyes adatok megismerése fogalmilag nem kizárt. A személyes adatok védelme és a kutatás szabadsága kapcsolatát az Avtv. 32. §-a – már a törvény hatálybalépésétől kezdődően – rendezte. Az adatvédelmi törvény szerint tudományos kutatás céljára felvett vagy tárolt személyes adat csak tudományos célra használható fel. A személyes adatot – mihelyt a tudományos cél megengedi – anonimizálni kell. Addig is külön kell tárolni azokat az adatokat, amelyek meghatározott vagy meghatározható természetes személy azonosítására alkalmasak. Ezek az adatok egyéb adatokkal csak akkor kapcsolhatók össze, ha az a kutatás céljából szükséges. A tudományos kutatást végző szerv vagy személy személyes adatot csak akkor hozhat nyilvánosságra, ha az érintett abba beleegyezett, vagy az a történelmi eseményekről folytatott kutatások eredményeinek bemutatásához szükséges. E szakaszra, illetve az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról és az Allambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára létrehozásáról szóló 2003. évi III. törvény 4-§ (1) bekezdése is utal,⁵⁹ illetve a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény garanciális rendelkezéseket fogalmaz meg, amelyek azonban sem abszolút tiltásként, sem az Avtv. szerinti közérdekű adatként nem értelmezhetők.⁶⁰ A személyes adatok védelme tehát adott esetben időlegesen korlátozhatja a kutatás szabadságát.

1 60/1994. (XII. 24.) AB határozat.

2 Vö. 34/1994. (VI. 24.) AB határozat. A kiterjesztő értelmezést az indokolta, hogy az Alkotmánybíróság az egyes alapjogokban rejlő értéktartalmat fejtette ki. Sólyom László: Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon. Osiris Kiadó, 2001. p. 144. Az értékekről lásd Ádám Antal: Az alkotmányi értékek fejlődési irányairól, Jura 2002/1. pp 5-

3 A tájékozódáshoz való jogot és az információs szabadságot az Alkotmánybíróság azonosította, és ez utóbbinak csak egyik oldalát – az adathoz való hozzájutást – emelte ki. Vö. 37/1992. (VI. 10.) AB határozat

4 A szabadság és a jog egymással megegyeznek, ha a jogi szabályozás olyan mértékben liberális, hogy a tételes jogban rögzített szabadság vagy jog korlátja nem tér el a természetjogi korlátoktól. Ez kifejezetten az alkotmányos jogállamokban valósulhat meg. Ilyen szabályozás esetében azonban a természetjogi kategóriák eljogiasodnak, és a jogi keretek között gyakorolható szabadságokká transzformálódnak. A szabadság és a jog eltér egymástól akkor, ha a jogalkotó nem a fenti mintát követi, hanem a szabályozási tárgykörébe más korlátokat is bevon, azaz szűkíti a pozitív jogi szabadságot a természetjoghoz képest. Ez esetben adott alapjog ténylegesen szabad gyakorlása nem valósul meg. A lényegi különbség tehát az, hogy az alapjogi védelem mit foglal magában. Vö. Drinóczi Tímea-Petrétei József: A gyülekezési jog a Magyar Köztársaságban, Jura 2002/1. p. 21.

5 Ezzel ellentétes véleményt lásd Koltay András írásában. Szerinte a közérdekű adatokhoz való hozzájutás joga az információs szabadság szűk értelmezését jelenti. Koltay András: A sajtószabadság két oldala és a tájékozódáshoz való jog, Jogtudományi Közöny 2004/1. p. 27.

6 Vö. Kerekes Zsuzsa: Az információs szabadság az ombudsman gyakorlatában. in: Az odaát nyíló ajtó. Adatvédelmi Biztos Irodája, 2001. p. 122. A brit irodalom szerint az információ szabadsága a kormánynál vagy a hatóságoknál lévő információhoz való hozzájutásra terjed ki. Az információ vonatkozhat egyénre vagy a kormányzat működésére is. Az állam kötelezettsége ezen információk elérhetővé tétele. Mason, Anthony: The Relationship Between Freedom of Expression and Freedom of Information. in: Freedom of Expression and Freedom of Information. Essays in Honour of Sir David Williams. Ed. Jack Beatson and Yvonne Cripps. Oxford University Press. 2002. p. 238.

7 E szabadság tehát az információszerezés céljára alkalmas és biztos, világos forrásokból származó információszerezést védi. A német joggyakorlat szerint a tömegtájékoztatási eszközökön kívül ide tartozik az adás külföldi általi vételéhez szükséges parabolaantenna beszerelése is. Vö. Art. 5 I S. 1 Halbs. 2 GG., BVerfG NJW 2001, 1633, 1634., BVerfGE 27, 71, 83; illetve BVerfGE 90, 27, 32; illetve Schmidt, Rolf: Grundrechte. Rolf Schmidt Verlag GmbH. 2003. pp. 185., 194, 195., Maunz-Dürig: Kommentar zum Grundgesetz. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung. 1993. pp. 29. és köv.

8 Ide tartozik továbbá adott médium kizárása és a hozzáférés késedelme is. Az akadálytalan információszerezést korlátozza a fizikai nehézség: az információbefogadás regisztrálása. Schmidt, Rolf: im. p. 194.

9 32/1992. (V. 29.) AB határozat; 57/2000. (XII. 19.) AB határozat

10 Vö. a 36/1994. (VI. 24.) AB határozattal, a 13/2001. (V. 14.) AB határozattal, az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 854. (1979.) számú határozatával. Idézi Majtényi László: Az információs jogok. in: Emberi jogok. (Szerk. Halmi Gábor-Tóth Gábor Attila) Osiris Kiadó, 2003. p. 613., illetve Palmer, Stephanie: Freedom of Information: The New Propositions. in: Freedom of Expression and Freedom of Information. Essays in Honour of Sir David Williams. (Ed. Jack Beatson and Yvonne Cripps) Oxford University Press, 2002. p. 253.; Aman, Alfred C.: Information, Privacy, and Technology: Citizens, Clients, or Consumers? in: Freedom of Expression and freedom of Information. Essays in Honour of Sir David Williams. (Ed. Jack Beatson and Yvonne Cripps) Oxford University Press, 2002. p. 325.

11 36/1994. (VI. 24.) AB határozat; 13/2001. (V. 14.) AB határozat

12 30/1992. (V. 26.) AB határozat; 60/1994. (XII. 24.) AB határozat. Az erre vonatkozó nemzetközi gyakorlatként lásd az Emberi Jogok Európai Bíróságának hasonló álláspontját például a Castells kontra Spanyolország ügyben (1992. április 23-ai ítélet, „A” sorozat 236. sz.) Idézi Berger, Vincent: Az Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlata. HVG-ORAC 1999. p. 484.

13 E két fogalom azonban nem szinonima. Míg a nyílt kormányzás csak a nagyobb átláthatóságra utal, addig az információs szabadság megköveteli az államtól, hogy az információkat tegye közzé. Palmer, Stephanie: im. p. 253. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában e követelmény a jogállamiság egyik alapvető kívánalmaként jelenik meg, és jelenti a közhatalommal rendelkező szervezetnek a jog által meghatározott szervezeti keretek között, a jog által megállapított működési rendben, a jog által a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok közötti tevékenységét. 56/1991. (XI. 8.) AB határozat. Vö. Halmi Gábor: A véleménynyilvánítás határai. Atlantisz Kiadó 1994. p. 38. E követelmény az Alkotmány 61. § (1) bekezdésében szereplő, a közérdekű adatok nyilvánossága és az azokhoz való hozzáférhetőség alkotmányos szabályával is összefüggésbe hozható. 34/1994. (VI. 24.) AB határozat. Az Európai Parlament és a Tanács No. 1049/2001. 2001 május 30-ai rendelete is deklarálja, hogy a nyíltság/nyilvánosság (*openness*) egyrészt lehetővé teszi a polgárok számára, hogy a döntéshozatalban jobban közre tudjanak működni, másrészt biztosítja, hogy a közigazgatás nagyobb legitimitációt élvezhessen. Harmadrészt a demokrácia elvének erősödéséhez és az alapvető jogok tiszteletben tartásához járul hozzá.

14 Ez egyaránt vonatkozik az országgyűlési és a képviselő-testületi, illetve a bizottsági ülésekre is. Vö. a 57/2000. (XII. 19.) AB határozattal

15 60/1994. (XII. 24.) AB határozat; Aman, Alfred C.: im. p. 325.

16 A nemzetközi egyezmények szövegei alapján az információs szabadság fogalmát így lehet értelmezni. Vö. a Római Egyezmény 10. cikkével, amely a véleménynyilvánítás szabadsága részeként biztosítja az információk megismerésének és közlésének a szabadságát. Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 19. cikke az információs

szabadságot szintén a véleménynyilvánítás szabadsága célja és keretei között teszi lehetővé. Az Európai Unió még nem ratifikált Alapjogi Chartájának 11. cikkelye az információk és eszmék átvételének és átadásának szabadságát (egyébként a véleménynyilvánítás szabadságával együtt) a szólásszabadság körében, illetve a közhatóságok beavatkozása nélkül és a határoktól függetlenül szabályozza. A PPJNE cikkelye kifejezetten nem jelent információszolgáltatási kötelezettséget, vagy az információ megszerzésére való jogot. Az Egyezmény, illetve az Alapjogi Charta szövege – az 52. cikk 3. pontja miatt – hasonló interpretációra ad alapot. Annak ellenére, hogy a PPJNE-ből kifejezetten nem olvasható ki az állam szerveit vagy a magánszemélyeket terhelő adatszolgáltatási kötelezettség, azt nem lehet úgy értelmezni, hogy az ilyen fajta kötelezettséget ne lehetne elismerni. A közfeladatot ellátó szervek adatszolgáltatási kötelezettségéhez a funkcionális megközelítés vezet el.

17 Avtv. 2. § 4. és 5. pontok, illetve 19. § (2) és (4) bekezdések.

18 60/1994. (XII. 24.) AB határozat

19 Avtv. 19. § (1) és (2) bekezdések. Ilyenek például az Országgyűlés a nyilvános képviselő-testületi ülések és ezek anyagai. Vö. a 46/1994. (IX. 30.) Ogy. határozat 41. §-ával. Az ezzel kapcsolatos alkotmánybíróági határozatok és ombudsmani állásfoglalások: OBH 880/K/2000, OBH 268/K/1998., OBH 388/A/2000., OBH 309/A/2000, OBH 773/K/1998, 57/2000. (XII. 19.) AB határozat. A közmeghallgatásról, mint a képviselő-testület speciális üléséről készített magnófelvétel. OBH 678/K/2001. Lásd még: OBH 81/A/1998. Az adatvédelmi biztos beszámolójának forrásai a 2003. évi esetek kivételével: www.obh.hu [2003. 01. 19.]

20 Avtv. 19. § (2) és (4) bekezdések, illetve 60/1994. (XII. 24.) AB határozat. Ide tartozik az eljáró személy telefonszáma is (OBH 202/A/1998), a Magyar Nemzeti Bank elnökének fizetése (OBH 235/K/1998). Azoknak a volt parlamenti képviselőknek a névsora nyilvánosságra hozható, akik mandátumuk lejártá után a jogszabályban meghatározott időn túl sem adták vissza diploma utlevelüket. OBH 248/K/1999. Vö. OBH 87/A/1997. Hasonló egy bírónő ellen lefolytatott fegyelmi eljárás nyilvánosságra hozatala is, amikor az adatvédelmi biztos – hivatkozva az Alkotmánybíróság 60/1994.(XII. 24.) számú határozatára – kifejtette, hogy a közhatalmat gyakorlók feladatkörének ellátásával kapcsolatos adatok megismerhetősége szükséges az állami szervek működésének helyes megítéléséhez és a működésükbe vetett bizalom megalapozásához. OBH 56/A/1998. Lásd még OBH 344/K/2001.

21 Avtv. 2. § 5. pont és Ptk. 81. § (3) és (4) bekezdései.

22 Nem minősül ilyen adatnak az, amely a kért összesített és feldolgozott, vagy kivonatolt, elkülönített formában nem áll rendelkezésre, és e tevékenységek – összesítés, feldolgozás, elkülönítés – nem tartozik a szerv alapfeladatához. OBH 437/A/1998, OBH 6/A/1998.

23 E minősítésnek az oka, hogy e tevékenységek hatással lehetnek nemcsak – országhatárokon kívül – mindenkire, de a még meg sem született generációkra is. E megkülönböztetett jelentőséget jelzi az is, hogy az Európai Unió a 90/313. számú direktíva elfogadásával e területen kötelezte először a tagállamok parlamentjeit, hogy az információ-hozzáférési jogról alkossanak jogszabályt. Ilyenek: a környezetszennyező cégek megbírságolásával összefüggő és a légszennyező adatok (OBH 512/A/1998), a környezetvédelmi jogszabályok és az egyéb előírások megszegésével előidézett veszélyek (OBH 934/K/1998).

24 74/1992. (XII. 28.) AB határozat

25 Lásd bővebben Majtényi László: im. p. 611.

26 Vö. Halmai Gábor: im. pp. 121. és köv.

27 8/1990. (IV. 23.) AB határozat; 57/1991. (XI. 8.) AB határozat

28 Az információ az egyén létének szinte minden területén érezteti hatását, ezért az információval és annak felhasználásával kapcsolatos szabályozás kialakítása központi kérdés. Raab, Charles D.: Gondolatok az információs jogok magyarországi tapasztalatairól. in: Az odaátra nyíló ajtó. Adatvédelmi Biztos Irodája, 2001. p. 39.

29 64/1991. (XII. 17.) AB határozat

30 A két alapjogot igen közeli kapcsolatba hozza az a felismerés, hogy a kormányzat által birtokolt információkhoz való hozzáfutás a kifejezés szabadságának hatékonysága, a modern képviseleti rendszerek alapelemét képező közvélemény informálása érdekében szükséges. Mason, Anthony: im. p. 225.

31 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992. 167, 171., 179., 37/1992. (VI. 10) AB határozat. E megállapítás azonban nem kellően precíz. Az Alkotmánybíróság később a pontosítást megtette: eszerint a közérdekű adatok megismeréséhez való alkotmányos jog a szabad véleménynyilvánításhoz való jog gyakorlásának egyik feltételként részesül kitüntetett alkotmányos védelemben. A testület azonban nem szakított korábbi álláspontjával, mivel a közérdekű adatok megismeréséhez való jogot a továbbiakban is a kommunikációs alapjogok egyik nevesített jogaként fogta fel, és a véleménynyilvánítás szabadsága részeként részesíti kitüntetett alkotmányos védelemben. 34/1994. (VI. 24.) AB határozat

32 Az információ megszerzése kétség kívül kommunikációnak és alapjognak is minősül, de nem értelmezhető kommunikációs alapjogként.

33 Kölcsönösen feltételezik egymást, és az Alkotmány 61. §-a mindkettőt ugyanúgy biztosítja. ABH 1992. 167, 171., 179., ABH 1992. 227, 229. A vélemény, illetve a sajtószabadság esetén nem a befogadó, hanem a beszélő jogáról van szó. Vö. BVerfGE 27. 71. 78.

34 A közérdekű adatok nyilvánossága, megismerhetősége gyakran előkérdése és feltétele a szabad véleménynyilvánításhoz való jog gyakorolhatóságának, és azzal más vonatkozásban is szorosan összefügg. 34/1994. (VI. 24.) AB határozat, ABH 1994 177. 185. Az információszabadság német irodalom szerinti alkotmányjogi igazolását a véleményszabadság kivitelezése adja. Schmidt, Rolf: im. p. 194.

35 A demokratikus közvélemény csakis a teljes körű és tárgyilagos tájékoztatás alapján jöhet létre. 37/1992. (VI. 10.) AB határozat. Erre hivatkozik a 47/1994. (X. 31.) AB határozat

36 E két alapjog kapcsolatára, illetve annak hiányára vonatkozó hasonló álláspontot lásd Kerekes Zsuzsa: Törvényen innen és túl. Az információszabadság az Alkotmánybíróság gyakorlatában. In: A megtalált Alkotmány? A magyar alapjogi bíráskodás első kilenc éve. (szerk. Halmai Gábor), Indok, 2000. p. 337.

37 A tudásra jutott információ továbbadása – vagyis a terjesztés – során irreleváns az, hogy az saját vélemény hozzáadásával is társul, vagy csak a puszta tényközlést foglalta magában, mivel mindkettő a kifejezés szabadsága körébe tartozik. Az egyéni véleménynyilvánítás, a saját törvényei szerint kialakuló közvélemény, és ezekkel kölcsönhatásban a minél szélesebb tájékozottságra épülő egyéni véleményalkotás lehetősége az, ami alkotmányos védelmet élvez. A szabad véleménynyilvánítás alapjoga nem a kommunikáció tartalmára vonatkozik. Ebben a processzusban helye van minden véleménynek, jónak és károsnak, kellemesnek és sértőnek egyaránt, különösen azért, mert maga a vélemény is e folyamat terméke. 30/1992. (V. 26.) AB határozat

38 A hazánkban meghonosodott információszabadságot szociológiailag a kommunikációs jogok közé sorolhatónak tartja Kerekes Zsuzsa a Törvényen innen és túl című munkájában, p. 336.

39 Ellentétes álláspontként lásd Kerekes Zsuzsa: im. p. 337.

40 Kiss László alkotmánybíró különvéleménye. 57/2001. (XII. 5.) AB határozat. A „sajtó” a véleményalkotáshoz szükséges információszerzésnek, a véleménynyilvánításnak és a véleményformálásnak kitüntetett fontosságú eszköze. Vö. a 30/1992. (V. 26.) AB határozat; 37/1992. (VI. 10.) AB határozat

41 A sajtóról szóló 1986. évi II. törvény 2. § (1) bekezdése. A sajtószabadságról újabban lásd Koltay András: im. pp. 22-

42 Vö. az Avtv. szervi hatályával, illetve az információs szabadság tárgyával.

43 Vö. 37/1992. (VI. 10.) AB határozat, illetve 61/1995. (X. 6.) AB határozat. Ez utóbbi határozat szerint a polgárok tájékozódáshoz való joga érvényesíthetőségének garanciája az Alkotmány 61. § (4) bekezdése. A törvényhozónak tehát az a kötelezettsége, hogy olyan szabályokat alkosson, amelyek lehetővé teszik a valósághű és a kiegyensúlyozott tájékoztatást. A szervezeti és a jogi megoldások attól függenek, hogy az adott államban milyen a hírügynökségi, illetve a rádió és televízió struktúrája azaz ezek közszolgálati típusain kívül milyen más szervezetek léteznek. A tájékozódáshoz való jogot ugyanis a hír-, kép- és a sajtóügynökségek egészének kell biztosítania.

44 A sajtószabadságot elsősorban az állam tartalmi be nem avatkozása biztosítja, amellyel elvileg lehetővé teszi, hogy a társadalomban meglévő vélemények, valamint a közérdekű információk teljessége megjelenjen a sajtóban. Ennek eszköze például a cenzúra tilalma és a szabad lapalapítás lehetősége. Demokratikus közvélemény csakis teljes körű és tárgyilagos tájékoztatás alapján jöhet létre. 37/1992. (VI. 10.) AB határozat

45 Az adatvédelmi biztos tapasztalata szerint az újságírók egyre gyakrabban használják ki az Avtv. által számukra is biztosított lehetőséget, s nyújtanak be közérdekű adatok közzlése iránt kérelmet. Vö. az adatvédelmi biztos 1999. évi beszámolójával.

46 A jogosulatlan nyilvánosságra hozatal polgári és büntetőjogi következményeket vonhat maga után. Lásd: OBH 26/K/1999. A bank- és az adótitok, illetve a foglalkozási (orvosi, ügyvédi, gyónási stb.) titkok a titoktörvény indokolása szerint a személyes adatok védelmének intézményrendszerébe sorolható magántitkok, mivel a személy életviszonyával (vagyon, családi viszonyok, egészségi állapot stb.) van kapcsolatban.

47 Az információszabadság és az információs önrendelkezés kapcsolatáról lásd még Majtényi László: im. p. 628-635.

48 Avtv. 19. § (2) és (4) bekezdés. Az információszabadságnak ennél tágabb értelmet adott az európai ombudsman, aki 1995 óta foglalkozik az Unió intézményeiben a méltányos közigazgatási gyakorlat egyik ismérveként felfogott információhozáférés és átláthatóság kérdésével. A nyilvánosság elve szerinte megköveteli azon személyek nevének a megismerését, akik vizsgált ügyben kapcsolatban állnak az Európai Bizottsággal, és annak bizonyos nyilatkozatokat tesznek. A neveket attól függetlenül közzé kell tenni, hogy ahhoz az érintett hozzájárult-e vagy sem. Értelmezésében a személyes adatok védelmének határt szab a közérdekű adatok nyilvánosságának minden európai intézményt terhelő kötelezettsége. Dix, Alexander: A magyar információszabadság törvény nemzetközi hatása – a brandenburgi modell és tapasztalatai. in: Az odaírt nyílt ajtó. Adatvédelmi Biztos Irodája, 2001. pp. 72. és 73. Az információszabadságnak azonban nem lehet teljesen parttalan értelmezését adni, mivel ekkor az információs önrendelkezési jog kerül veszélybe.

49 Ld. Majtényi László: im. p. 617.

50 Vö. 60/1994. (XII. 24.) AB határozat. Az a felvetés, miszerint az Alkotmánybíróság eltér a törvényi fogalom használatától azért nem aggályos, mert a testületnek erre az ügyre vonatkozóan a feladata az volt, hogy az ügynöktörvény (1994. évi XXIII. törvény) meghatározott rendelkezéseit az Alkotmány kapcsolódó normáira tekintettel értelmezze, aminek részeként a fentiek értelmében interpretálta a 61. §-t. A törvényhozó szándéka nem köti az Alkotmánybíróságot. 23/1990. (X. 31.) AB határozat. Sólyom László alkotmánybíró párhuzamos indokolása. A felvetést lásd Kerekes Zsuzsa: Törvényen innen és túl. pp. 340-341.

51 Nem minősülnek ilyen személynek az egyetemek, főiskolák meghatározott tisztségviselői (rektor, dékán, főigazgató, tanszékvezető) és az állami vagy többségi állami tulajdonú gazdálkodó szervek vezetői, mivel sem közhatalmat nem gyakorolnak, sem a politikai közéletben nem vesznek részt. 60/1994. (XII. 24.) AB határozat

52 A szusztrációs törvényekről lásd bővebben a 60/1994. (XII. 24.) AB határozatot. Az adatvédelmi biztos szerint nem jelenthető ki, hogy a nyilvánosság határait a törvények pontosan meghatározzák. Van egy terület, ahol az állam működése a politikusok, a közfeladatot ellátó választott vagy kinevezett tisztségviselők révén személyessé válik, és ahol a versengő két alkotmányos jog csak egymás rovására érvényesülhet. Precíz törvényi meghatározások hiányában az adatvédelmi biztos esetéről esetre történő jogértelmezéssel igyekszik választ adni arra, hogy mely személyi kör milyen adatai esetében

követelhető jogosan a nyilvánosság. Vö. az adatvédelmi biztos 1999. évi beszámolójával. Az adatvédelmi biztos a 2003. évi beszámolójában pedig azt rögzítette, hogy amíg az Országgyűlés a szükséges korrekciót el nem végzi, a legmegfelelőbb megoldás az lenne, ha a közfeladatot ellátó szervek vezető tisztségviselői önkéntesen járulnának hozzá közpénzből származó jövedelmeik, juttatásaik nyilvánosságra hozatalához. Vö. az adatvédelmi biztos 2003. évi beszámolójával. www.abiweb.obh.hu [2004. 06. 03.] E két jog azonban e tekintetben nem egymás rovására érvényesül. A politikusok esetében a strasbourgi esetjog alapján is az elfogadható kritika határa jóval szélesebb, mint a magánembereknél. Lingens kontra Ausztria ügy. Idézi Berger, Vincent: im. p. 481. A Bíróság a későbbi Castells kontra Spanyolország eset kapcsán kijelentette, hogy e kritika határai a kormány esetében még a politikusokénál is tágabb. Idézi Berger, Vincent: im. pp. 484-485.

53 Nem homogén személyi körről van itt szó. OBH 26/K/1999.

54 60/1994. (XII. 24.) AB határozat. ABH 1994. 342. 355. E felfogás megfelel a korábbi, a véleményszabadságra és közvéleményre vonatkozó alkotmánybírói határozatoknak is. Lásd különösen: 30/1992. (V. 26.) AB határozat; 37/1992. (VI. 10.) AB határozat; 36/1994. (VI. 24.) AB határozat; 60/1994. (XII. 24.) AB határozat. Közérdekű az az adat is, amely arra vonatkozik, hogy a jogállamban közhatalmat gyakorló vagy a politikában szerepet vállaló személy 1956-1957-ben karhatalmi alakulatban szolgált. Ezt maga a rendszerváltás ténye, s az 1956 októberi forradalomnak és szabadságharcnak a rendszerváltásban betöltött kulcsszerepe kielégítően indokolja. A témáról bővebben lásd: 60/1994. (XII. 24.) AB határozat

55 Törvény természetesen kivételt tehet a jól körülhatárolt feltételek megtartásával. Vö. az Avtv. 3. § (1) bekezdésének b) pontjával, a (2) bekezdésének c) pontjával és a (3) bekezdéssel.

56 60/1994. (XII. 24.) AB határozat

57 További fontos garanciaként fogható fel, hogy nem az ellenőrzött személynek kell bizonyítania azt, hogy nem volt ügynök. A bizottsági, illetve a bírósági eljárásban a bizonyítási terhet nem ő viseli. 60/1994. (XII. 24.) AB határozat

58 A tudományos élet szabadsága az államra azt a kötelezettséget rója, hogy az alkotmányosan indokolt kényszerítő korlátok kivételével a tudományos kutatás, a tudományos megismerés és tanítás szabadságát garantálja, illetve a kutatók között ne diszkrimináljon, továbbá tudományos megállapítások és igazságok kérdésében legyen semleges. Ilyen korlátnak minősülnek különösen a személyes adatok oltalmazása, és az állam vitális érdekébe tartozó, alapvető biztonságához fűződő, törvényben meghatározott, és a demokratikus társadalomban szükséges korlátozásnak minősülő, az európai normák szerinti titokkörökbe tartozó titkos adatok védelme. 34/1994. (VI. 24.) AB határozat

59 A tudományos kutató a levéltárban kezelt iratokban foglalt adatokat a (2)-(3) bekezdésben jelzett korlátok között megismerheti, és az Avtv. 32. §-a szerint felhasználhatja. A (2) és a (3) bekezdések e felhasználás – személyes adatokra tekintettel történő – korlátozását, illetőleg a korlát korlátját tartalmazzák.

60 A köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény 24. §-a meghatározza azt a védelmi időt, amely elteltével a személyes adat kutatható, illetve a kutató részére különféle kötelezettségeket határoz meg.

jogi hírek

interjúk

publikációk

vitafórum

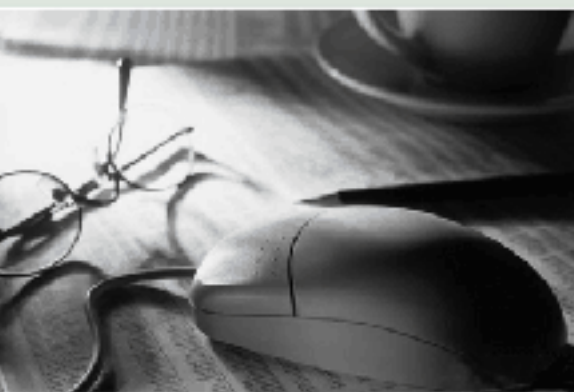
szaknévsor

jogi szakkönyv-katalógus

jogi állásbörze

szakmai rendezvények

heti hírlevél

országos ügyvédi szaknévsor

magyar, angol és német nyelven

ügyfél keres ügyvédet szolgáltatás